

RÉSUMÉS - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Φ. Κ. ΒΩΡΟΣ, *Τὸ πρόβλημα τῆς γνησιότητος τῶν ἠθικῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Δημοκρίτου.*

Τ' ἀποσπάσματα τοῦ Δημοκρίτου ἀποτελοῦν τρεῖς ομάδες: α') ἀποσπ. 1-34 καὶ 116-168, ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἀρχαῖες πηγές καὶ ἔχουν γίνει γι' αὐτὸ δεκτὰ ὡς γνήσια· β') ἀποσπ. 35-115, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ λεγόμενη «Συλλογὴ Δημοκράτους» καὶ εἶναι τὰ πιὸ ὑποπτα, κυρίως λόγῳ τῆς μορφῆς τους· γ') ἀποσπ. 169-297, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ Ἀνθολόγιό τοῦ Στοβαίου. Αὐτὰ εἶναι τὰ πιὸ σημαντικὰ γιὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν μιᾶς ἐνιαίας ἠθικῆς θεωρίας τοῦ φιλοσόφου· ἡ γνησιότητά τους ὅμως ἔχει ἀμφισβητηθῆ. Τὴ γνησιότητά τους ὑποστηρίζει τὸ ἄρθρο.

Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ ἐκείνων ποὺ ἀρνοῦνται τὴ γνησιότητα τῶν περισσότερων ἀποσπασμάτων τὸ θέμα ἔχει τεθῆ ἔτσι: ἀφοῦ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀγνοοῦν τὸν Δημοκρίτο ὡς συγγραφέα ἔργων περὶ ἠθικῆς, δὲν μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἐφθασαν ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ Στοβαίου τόσα ἀποσπάσματα, ποὺ ὁ τελευταῖος ἔχει περιλάβει στὸ Ἀνθολόγιό του, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν νόθα.

Ἡ ἔρευνα στράφηκε πρὸς δύο κατευθύνσεις:

1) Ἀνίχνευση τῆς πιθανῆς πορείας διασώσεως τοῦ ἢ τῶν ἠθικῶν συγγραμμάτων τοῦ Δημοκρίτου. Πράγματι, μιὰ σαφέστατη μαρτυρία τοῦ Σεβένεκα (de tranquillitate animi, II, 3) ἐκφράζει θαυμασμὸ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Δημοκρίτου περὶ «εὐθυμίας»· μιὰ ἄλλη τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως (Στρωματεῖς, II, 30) διασώζει τὸν πυρήνα τῆς ἠθικῆς θεωρίας τοῦ Δημοκρίτου· τέλος μιὰ τρίτη τοῦ Διογένη Λαερτίου (IX, 45) ἐπιχειρεῖ νὰ προστατεύσῃ τὴ θεωρία αὐτὴ ἀπὸ παρερμηνεῖες. Ἡ διατύπωση καὶ τῶν τριῶν μαρτυριῶν εἶναι τέτοια ποὺ ν' ἀποκλείῃ τὴν πιθανότητα ὅτι οἱ συγγραφεῖς τους δὲν εἶχαν στὰ χέρια τους ἠθικὸ σύγγραμμα τοῦ Δημοκρίτου.

2) Σύγκριση τῶν ἀποσπασμάτων τῶν ομάδων β' καὶ γ' πρὸς τὰ ἀποσπάσματα τῆς ομάδος α'. Διαπιστώνουμε ὅτι τῆς ομάδος γ' ἔχουν τόση ὁμοιότητα μὲ τῆς ομάδος α' (μορφὴ, περιεχόμενο, ταυτόσημη ἐπανάληψη—π.χ. 4, 188—χρῆση εἰδικῶν ὄρων, ὅπως κόσμος, τύχη, ἔνσμος, ἀνάγκη, ποὺ ἐπαναλαμβάνονται μὲ ὅση συχνότητα στὴ Φυσικὴ τοῦ Δημοκρίτου), ποὺ δὲν δικαιολογεῖται παρὰ μόνον ἂν δεχθοῦμε πὼς γράφτηκαν ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι.

Τ' αποσπάσματα τῆς ομάδος β' (τὰ πιὸ σύντομα, σχεδὸν ἀποφθέγματα γιὰ ἀπομνημόνευση) φαίνεται ὅτι διατηροῦν τὸν πυρήνα τῶν ἰδεῶν τοῦ Δημοκρίτου, ἀλλὰ ἔχουν δεχθῆ παραμορφωτικὴ ἐπέμβαση μεταγενέστερη.

Συμπέρασμα: τ' ἀποσπάσματα 169-297 πρέπει νὰ γίνουν δεκτὰ ὡς γνήσια, προερχόμενα ἀπὸ ἔργο συστηματικὸ τοῦ Δημοκρίτου, τὰ ἀποσπ. 35-115 γίνονται δεκτὰ μὲ πολλὴ ἐπιφύλαξη, καὶ μόνο ἐφ' ὅσον τὸ περιεχόμενό τους συμφωνεῖ μὲ ὅ,τι γνωρίζομε ἀπὸ τὰ ἄλλα (ὀμάδες α', γ').

I. ΣΠΑΘΑΡΑΚΗΣ, *Τὸ κείμενο τοῦ κεφαλαίου λ' τοῦ «Νόμου Ροδίων Ναυτικοῦ».*

Τὸ δεῦτερο μέρος τοῦ κεφ. λ' τοῦ *Νόμου Ροδίων Ναυτικοῦ*, ὅπως δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν W. Ashburner, παρουσιάζει ὀρισμένες δυσκολίες στὴν κατανόησή του. Ἄν τὸ πλοῖο ναυαγήσῃ—λέει—ὁ ἔμπορος ποῦ συνταξιδεύει καὶ ὁ ναυλωτὴς δικαιούται νὰ κρατήσῃ τὰ χρήματά του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἓνα πέμπτο. Στὴν περίπτωση ποῦ θὰ διασωθῆ, χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἐξαρτήματα τοῦ πλοίου, πρέπει νὰ πληρώσῃ τὰ ἡμίναυλα· ἂν ὅμως σωθῆ χρησιμοποιώντας τα, πρέπει νὰ πληρώσῃ τὸ ἓνα πέμπτο. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι λογικόν. Γιατί, ἐπειδὴ δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν τὰ ἡμίναυλα εἶναι περισσότερα ἢ λιγότερα ἀπὸ τὸ ἓνα πέμπτο τῶν χρημάτων τοῦ ἐμπόρου, εἶναι δυνατὸν ν' ἀπαιτηθῆ ἀπὸ αὐτὸν μεγαλύτερο (στὴν πρώτη περίπτωση) ἢ μικρότερο (στὴ δευτέρῃ περίπτωση) ποσό.

Ἡ σύγχυση αὐτὴ ὀφείλεται στὴ λανθασμένη στίξις τοῦ κειμένου καὶ στὴν τοποθέτηση τῆς προτάσεως τὰ ἡμίναυλα ἀπὸ τῶν ἐγγράφων παρεχέτω ὄχι στὴ σωστὴ θέσις. Ἐξετάζοντας ὁ συγγρ. τίς προηγούμενες ἐκδόσεις τοῦ *Νόμου*, διαπιστώνει ὅτι ὁ πρῶτος ἐκδότης S. Schardius (1561) τοποθέτησε τὴν τελεία στιγμὴ μετὰ τὸ δεκάτας δὲ ἀποδιδότη, ὑποθέτοντας ὅτι ἡ πρότασις αὐτὴ ἀνήκε στὸ πρῶτο μέρος τοῦ κεφαλαίου· καὶ τὴ στίξις τοῦ πρώτου ἐκδότη ἀκολούθησαν ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι. Ἡ σωστὴ θέσις τῆς τελείας στιγμῆς εἶναι μετὰ τὸ μεθ' ἑαυτοῦ, ὅποτε τὸ δεκάτας δὲ ἀποδιδότη ἀνήκει στὸ ἐὰν [δὲ] μὴ τι τῶν σκευῶν... Ὅσο γιὰ τὴν πρότασις τὰ ἡμίναυλα ἀπὸ τῶν ἐγγράφων παρεχέτω, δεδομένου ὅτι ὁ νόμος ὑποχρεώνει καὶ σὲ ἄλλα κεφάλαια τὸν ἔμπορο νὰ τὰ καταθέσῃ αὐτὰ σὲ περίπτωσις ναυαγίου, πρέπει νὰ τοποθετηθῆ μέσα σὲ παρένθεσις. Μὲ τὴ μετάθεσις τῆς τελείας τὸ νόημα εἶναι ὅτι ὁ ἔμπορος, σὲ περίπτωσις ναυαγίου, μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὰ χρήματά του, πρέπει ὅμως, ἂν σωθῆ, νὰ καταθέσῃ τὸ ἓνα δέκατο τῶν χρημάτων χωρὶς νὰ κρατηθῆ ἀπὸ κάποιον ἐξάρτημα τοῦ πλοίου. Τὰ ἡμίναυλα θὰ τὰ πληρώσῃ ὅπως δὴποτε, ἐπίσης καὶ τὸ ἓνα πέμπτο ἀπὸ τὰ χρήματα ἂν κρατηθῆ ἀπὸ κάποιον ἐξάρτημα.

G. ASIMAKOPOULOU - ATZAKÀ, *Mosaïques romaines avec des figures humaines dans le territoire grec (pl. 4-31).*

L'auteur publie un catalogue de mosaïques représentant des figures humaines, soit dans des scènes de la mythologie ou de la vie quotidienne, soit seules, comme personnifications ou représentations de personnages historiques etc. Elle y inclut également les divinités marines à figure humaine et à queue de poisson, comme les tritons, les centaures et les néréides.

Les mosaïques en question s'étendent jusqu'au IVe siècle, les mosaïques plus tardives des bâtiments profanes étant citées seulement en notes.

Le catalogue est rédigé par ordre alphabétique des villes ou des sites d'où proviennent les mosaïques. Il comprend une courte description du thème, suivie de la datation et de la bibliographie. À la fin un index des thèmes, classifiés d'après le contenu.

ARGYRIS PETRONOTIS, *Un nouveau fragment de l'Édit de Dioclétien sur les prix, provenant de Thelpousa en Arcadie (pl. 32-33).*

Publication du fragment d'une inscription, trouvé accidentellement en 1965-67 à Vanaina (Gortynie), endroit où est localisée l'ancienne ville arcadienne de Thelpousa. L'inscription, sur une plaque de calcaire (1,15×0,79×0,20 m.), est gravée en trois colonnes, comportant 49, 39 et 44 lignes respectivement (un total de 132 lignes), qui correspondent aux chapitres 7,42-66; 8,9-41; 10,1-19 de l'édition Lauffer.

L'important c'est que le nouveau fragment apporte, dans la troisième colonne, du matériel nouveau, et comble une lacune dans la tradition lapidaire du texte. En dehors de cela, l'inscription vérifie l'existence de Thelpousa au début du IVe siècle de notre ère, et précise le rôle ékistique que cette ville a joué à la fin de l'antiquité.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΠΑΡΑΣΟΦΑΟΥ, *Πέντε ἐπιστολὲς ἀπὸ τῆ ρωμαϊκῆ Αἴγυπτο (πίν. 34-35).*

Ἐκδοση, μὲ μετάφραση καὶ σχόλια, πέντε παπύρων-ἐπιστολῶν τοῦ Πανεπιστημίου Yale τῶν Η.Π.Α. Οἱ ἐπιστολὲς εἶναι γραμμένες ἀπὸ Ἑλληνας

ἡ Ἑλληνοαιγύπτιους καὶ μᾶς δίνουν μερικὰ νέα στοιχεῖα σχετικὰ μετὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ τὴ γλῶσσα τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὸν 1ο ἕως καὶ τὸν 3ο αἰῶνα μ.Χ. Ἡ πρώτη ἐπιστολή, γραμμμένη μετὰ ιδιαίτερα καλλιτεχνικὸ γραφικὸ χαρακτῆρα, ἐπαναλαμβάνει συστάσεις ποὺ εἶχαν διατυπωθῆ σὲ προηγούμενο γράμμα. Ἡ δευτέρα ἀφορᾷ στὰ προβλήματα μιᾶς γυναίκα ποὺ οἱ συγγενεῖς τῆς προσπαθοῦν νὰ τὴ βοηθήσουν. Ἡ τρίτη (στὴν πραγματικότητα δύο γράμματα, ἓνα στὴν ἀδελφὴ καὶ ἓνα στὸν ἀδελφὸ τοῦ ἀποστολέα) σχολιάζει τίς ἀγροτικὰς ἀσχολίες καὶ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργοῦν στὸν ἀποστολέα οἱ μισθωτοὶ καὶ οἱ ἐργάτες τῶν κτημάτων του. Ἡ τέταρτη, γραμμμένη μετὰ πολλὴ ἀγάπη καὶ φανερὴ ἀφοσίωση, εἶναι ἀπὸ ἓνα γιὸ στὸν πατέρα του μετὰ παρακλήσεις νὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα καὶ μετὰ διάφορες παραγγελίες. Τέλος ἡ πέμπτη εἶναι μιὰ ἀπλή ἐπιστολή σχετικὰ μετὰ καθημερινὰ μικροζητήματα. Καὶ οἱ πέντε ἀποστολεῖς κάνουν χρῆση τῶν γνωστῶν στερεότυπων ἐκφράσεων ποὺ τόσο συχνὰ συναντοῦμε στὰ γράμματα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

AGAMEMNON TSELIKAS, *La bibliothèque du monastère de Gerokomiò à Patras.*

L'auteur publie un catalogue de dix manuscrits grecs et de vingt et un livres imprimés, contenus dans la bibliothèque du monastère de Gerokomiò à Patras. C'est le reste d'un grand nombre de livres donnés au monastère par G. Mothonaios de Patras, en 1813, une donation qui fut augmentée postérieurement par l'higoumène Daniel Rousos, qui, d'ailleurs, avait fait son mieux pour sauver la bibliothèque, au cours des années troublées 1821-1822.

Parmi les manuscrits, tous récents (XVIIe-XIXe siècles), on distingue une version néogrecque des *Ascétiques* d'Isaac le Syrien (no 1), les Commentaires de Théodore Prodrome sur l'A.T. et les canons liturgiques (no 2), et des manuscrits de musique ecclésiastique. Quant aux imprimés, ils sont pour la plupart des œuvres de théologie, parmi lesquelles quelques éditions anciennes plus rares (nos 1-6).

ÖDÖN FÜVES, Ὁ Κομένιος καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Οὐγγαρίας.

Ὁ κορυφαῖος Τσέχος παιδαγωγὸς Κομένιος ἦταν μετὰξὺ 1650 καὶ 1654 καθηγητῆς στὸ Σιαροκπατὰν τῆς Οὐγγαρίας. Τὸ ἔργο του εἶχε μεγάλη ἐπίδραση καὶ στοὺς Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς, τοὺς ὁποίους ἐχαρακτῆριζε ἡ προ-

σπάθεια ν' ἀφομοιώσουν τὴν εὐρωπαϊκὴ παιδεία. Ἄλλωστε αὐτὸν τὸ σκοπὸ ἐξυπηρετοῦσε καὶ ἡ μετάφραση ξενόγλωσσων βιβλίων στὴ νεοελληνικὴ γλώσσα. Ὡς πρὸς τὶς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τὸν Κομενίο, ὁ συγγραφέας προσφέρει τὰ ἐξῆς νέα στοιχεῖα:

Ὁ γνωστὸς λόγιος Γεώργιος Ζαβίρας (1744-1804) μετέφρασε στὴ νεοελληνικὴ τὸ γνωστότατο ἔργο τοῦ Κομενίου *Orbis Pictus* (ἡ μετάφραση αὐτὴ ἔχει διασωθῆ μόνον σὲ ἓνα χειρόγραφο). Ὁ ἀδελφὸς του Κωνσταντῖνος, στὸ ἔργο του *Ὀνοματολογία βοτανικὴ τετραγλωττος* (1787), χρησιμοποίησε τὸ βιβλίον τοῦ Κομενίου *Janua linguarum*.

Ὁ ἱερεὺς τοῦ Νεοφύτου Ἄνθιμος, ἀπὸ τὰ Τρίκαλα, ἐξέδωσε τὸ 1806 στὴν Πέστη τὸ ἔργο *Orbis Pictus* μὲ τὸν τίτλο *Ὀνομαστικὸν περὶ τοῦ παντός*. (Ἀντίτυπο τῆς ἐκδόσεως βρέθηκε τὸ 1970 στὴ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς τοῦ Παννονγαλμίου). Στὴν ἐκδοση παρατίθεται, δίπλα στὰ νεοελληνικά, καὶ μετάφραση στὰ γερμανικά, ἡ ὁποία ὅμως δὲν συμφωνεῖ ἐντελῶς μὲ τὴ νεοελληνικὴ. Τὸ βιβλίον μᾶς δίνει χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὶς διδακτικὰ μεθόδους στὸ 26ο ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Οὐγγαρίας.

SAMUEL BAUD - BOVY, *La suprématie du vers de quinze syllabes dans la chanson populaire grecque.*

Le grand vers iambique de quinze syllabes, avec césure après la 8e, ne semble pas avoir occupé toujours la place prépondérante qu'il devait prendre dans la chanson populaire grecque. Son second hémistiche étant catalectique devrait toujours être accentué sur la pénultième. Or ce n'est pas le cas dans de nombreuses berceuses des îles, où seule la finale est soulignée par un accent de durée. Le tableau I de la p. 303 témoigne que dans les berceuses chypriotes (a et b), constituées par un distique d'octosyllabes, le schéma musical correspond au rythme du vers, alors que ce n'est plus le cas dans la berceuse de Chio (c) qui a adopté le vers de 15 syllabes. Dans d'autres chansons (du Pont, de Bithynie, du Péloponnèse), des mélodies qui s'appliqueraient sans autre à des octosyllabes doivent recourir à des syllabes adventices (*yar, aman*) lorsqu'elles portent des vers de quinze syllabes.

On peut en conclure que dans bien des cas le grand vers de 15 syllabes a supplanté deux petits vers de 8 syllabes. Cette observation permet de résoudre le problème posé par l'anomalie formelle que présentent de nombreuses chansons narratives, entre autres les chansons cleftiques, où chaque strophe englobe un vers et demi. Il existe en effet en Bulgarie

de nombreuses «chansons de veillée» qui comportent aussi trois segments. Le tableau II de la p. 303 superpose une chanson bulgare (d) et une chanson grecque de Macédoine (e), où l'on retrouve le même ambitus, les mêmes degrés cadentiels, les mêmes mélismes. Mais alors que la chanson bulgare comporte trois octosyllabes, la chanson grecque ajoute à un vers de quinze syllabes le premier hémistiche du vers suivant.

Des vestiges de ballades en octosyllabes subsistent d'ailleurs dans le Magne ainsi qu'à Chypre (où ils se mêlent à des heptasyllabes trochaïques). Dans les chansons de noces également, le vers de 15 syllabes n'a pas partout supplanté le mélange de vers de 8 et de 7 syllabes qu'offrent déjà les chansons nuptiales du *Livre des Cérémonies* de Constantin Porphyrogennète.

NOTES

LINOS POLITIS, *Palaeographica* (voir aussi tome 24, 1971, 136-146). — 7. Le *Patm. 103* porte une note en vers de la main du copiste, qui date le manuscrit en 6765 de l'ère mondiale, à savoir l'an 1257 de notre ère; le nom du possesseur, Lucas évêque de Damala, et du copiste, Xénophon anagnoste, y sont également mentionnés. Pourtant, M. A. Kōminis a considéré récemment (*Πίνακες χρονολογημένων Πατριαρχικών κωδίκων*, p. 8) cette date comme erronée, à cause surtout de la mention de l'évêque orthodoxe de Damala, qui la trouve impossible en pleine conquête franque, et propose de lire 6665 (=1157) au lieu de 6765; il ne faut, dit-il, qu'interpréter juste la mention des centaines dans notre texte (un texte, à avouer, bien tortueux): *ἑκατοντάδων τῆς ἐβδόμης τρεχούσης* indiquerait que la septième centaine «n' é t a i t p a s e n c o r e accomplie», il s'agirait donc de la sixième et non de la septième. Or, une pareille interprétation est tout à fait insoutenable, car le verbe *τρέχω*, employé abondamment dans ces cas par les copistes byzantins, n'a eu jamais ce sens, mais toujours celui du présent. (On cite quelques exemples, pris spécialement des souscriptions en vers). D'ailleurs, l'évêché orthodoxe de Damala ne semble pas avoir cessé d'exister après l'occupation latine. Quant à l'écriture du manuscrit, bien qu'elle paraisse assez formelle, elle permet une datation plutôt au cours du XIIIe qu'à celui du XIIe siècle. — 8. *La datation selon l'ère mondiale à l'époque post-byzantine*. On remarque qu'au cours des XVIe et XVIIe siècles on se trouve assez souvent devant une «erreur» des copistes, à savoir que, pour obte-

nir, pour les mois septembre-décembre, l'an chrétien, ils ne soustraient pas de l'an du monde le chiffre 5509, comme ils devraient faire, mais le 5508. Ceci est dû, paraît-il, au fait que l'ère mondiale n'était plus, à cette époque tardive, employée communément, mais elle constituait plutôt une sorte d'«archaïsme». On en cite quelques exemples (nos 1-6), dont le plus ancien est de 1582. L'exemple pourtant le plus ancien est celui du traité de paix signé entre les chevaliers de Rhodes et le sultan Mehmet II; le texte grec original de ce traité, réédité récemment de l'original par Z. Tsirpanlis, porte la date ,ς'αυθ', 25 décembre, qui pourtant n'est pas l'an 1450 (6959-5509), mais bien l'an 1451.

ANNA CHATZINIKOLAOU, *La provenance des deux manuscrits de la Bibliothèque Nationale de Grèce.*— a) Cod. Athènes B.N. 2814 (Évangiles), de provenance incertaine, porte le colophon du copiste et prêtre Georgios patrikios, qui l'a écrit en 1322. S'appuyant sur cette note l'auteur a pu identifier le ms avec celui qu'a vu P. Papageorgiou en 1899 au marché de Thessalonique et qui provenait du monastère de St Dionysios sur l'Olympe. b) Cod. Athènes B.N. 2982 (Évangiles, XIIe s., avec miniatures) a été entré dans la Bibliothèque par séquestration. Il fut indentifié avec le cod. Météores, Metamorph. 512, vu et décrit jadis par N. A. Béès, mais qui ne fut pas retrouvé au cours des enregistrements récents (1959, 1965).

I. ΚΟΥΜΟΥΛΙΔΗΣ, *Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Ἰωαννικίου Β' (1840-1849).*— Ἀνάμεσα στους Κυπρίους πού διέφυγαν στό ἐξωτερικό ὕστερ' ἀπό τή σφαγή τῆς Θῆς Ἰουλίου 1821 ἦταν καί ὁ Ἐξάρχος Κύπρου Ἰωαννίκιος. Τόν συναντοῦμε πρῶτα στή Γαλλία, καί τὸ 1825 βρίσκεται στό Λονδίνο, ὅπου ἀπευθύνει ἐπιστολὴ στόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν George Canning, ζητώντας οἰκονομική βοήθεια. Δημοσιεύεται ἡ ἀνέκδοτη αὐτῆ ἐπιστολὴ καί δίνονται πληροφορίες σχετικὰ μέ τὴν ὕστερῶτερη τύχη τοῦ Ἰωαννικίου, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου τὰ χρόνια 1840-1849.

CH. ΒΑΚΙΡΤΖΙΣ, *Κυβωτός.*— Dans un passage de Procope (*De aedif.* I. XI, 18-20) sur la construction d'un port, le mot *κιβωτός* («arche») n'a pas de sens. Selon les données archéologiques le matériel que l'on utilisait pour la construction des môles était des pierres taillées. L'auteur propose de corriger *κιβωτός* en *κυβωτός*, forme non attestée par ailleurs, et qui signifierait la pierre qui a la forme d'un cube (*κυβωτός πέτρα*).

